

บันทึกการประชุม

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ครั้งที่ ๔๘๕

วันอังคาร ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑

ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๒๒๐ ชั้น ๒ อาคารรัฐสภา ๒

กรรมการผู้มาประชุม คือ

๑. นายมีชัย ฤชุพันธุ์	ประธานกรรมการ
๒. นายสุพจน์ ไข่มุกด์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายอภิชาติ สุจริตกุล	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นายวรวิทย์ สิมเสถียร	โฆษกกรรมการ
๕. นายอุดม รัฐอมฤต	โฆษกกรรมการ
๖. นางกฤษณา สุ่มาวงศ์	กรรมการ
๗. นายชาติชาย ณ เชียงใหม่	กรรมการ
๘. นายธิตินันท์ เชื้อบุญชัย	กรรมการ
๙. นายประพันธ์ นัยโกวิท	กรรมการ
๑๐. นายภัทร คำพิทักษ์	กรรมการ
๑๑. นายภูมรัตน์ ทักษาดิพงษ์	กรรมการ
๑๒. พลตรี วีระ โรจน์นาศ	กรรมการ
๑๓. นายอมร วาณิชวิวัฒน์	กรรมการ
๑๔. นายอัษฎพร จารุจินดา	กรรมการ
๑๕. พลเอก อภิรัฐพร เจริญพานิช	กรรมการ
๑๖. นายปกรณ์ นิลประพันธ์	เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง

กรรมการผู้ไม่มาประชุม คือ

๑. นางจรี วิจิตรวาทการ	(ลาการประชุม)
๒. นายเกียรติชัย ณ นคร	(ลาการประชุม)
๓. นายศุภชัย ยาวะประภาษ	(ลาการประชุม)
๔. นายธนาวัฒน์ สัมพันธ์ทอง	(ลาการประชุม)

ผู้เข้าร่วมประชุม คือ

ผู้ช่วยเลขาธิการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

นายวราห์ เห่งพุ่ม

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

นายนาถะ ดวงวิชัย

ผู้บังคับบัญชาในกลุ่มงานประธานรัฐสภา

ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ศาสตราจารย์พิเศษ หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์

ผู้ชำนาญการประจำตัวกรรมการ

นางสุภัทรา เชื้อรอด

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๔๐ นาฬิกา

เมื่อกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวเปิดประชุมและดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งต่อที่ประชุม

ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

คณะกรรมการมีมติเลื่อนรับรองบันทึกการประชุม

(บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๕๑ วันอังคาร ที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ ถึงครั้งที่ ๔๘๔ วันอังคาร ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๑ อยู่ระหว่างการตรวจทานของคณะอนุกรรมการพิจารณาตรวจบันทึกการประชุมและรายงานการประชุม)

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องพิจารณา

พิจารณาความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ที่ประชุมได้พิจารณาความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ต่อจากการประชุมครั้งที่แล้ว โดยเริ่มพิจารณาตั้งแต่หมวด ๗ รัฐสภา ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร เป็นต้นไป สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร

“ส่วนที่ ๒

สภาผู้แทนราษฎร”

ความมุ่งหมาย

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีความมุ่งหมายเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา จึงได้ปรับระบบการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับบริบททางการเมืองของ

ประเทศไทย โดยได้กำหนดหลักการเลือกตั้งใหม่ที่มุ่งเน้นให้คะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงทุกคนมีความหมายมากที่สุด และให้ความสำคัญทั้งตัวบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครประกอบกัน โดยให้ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นแบบเขตเดียว เบอร์เดียว และใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจ สามารถใช้สิทธิได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อน และประหยัดงบประมาณ

นอกจากนี้ ได้สร้างหลักการใหม่ในกรณีที่ไม่มีบุคคลใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น จะต้องจัดการเลือกตั้งใหม่จนกว่าจะได้ผู้แทนซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเดิมทุกรายไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่ และได้ปรับโครงสร้าง หน้าที่และอำนาจ และกลไกของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้ และเป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม โดยได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันเลือกตั้ง และในกรณีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหากรณีมีวิกฤตที่ทำให้จัดการเลือกตั้งไม่ได้ รวมทั้งหามาตรการป้องกันมิให้บุคคลซึ่งเคยกระทำการทุจริตต่อหน้าที่หรือทุจริตในการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจทางการเมืองด้วย”

ประเด็นการพิจารณา

นายนคร ชิด สิงหนัด โฆษกกรรมการ กล่าวว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร ในย่อหน้าที่สอง โดยใช้คำว่า “ในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง” แทนคำว่า “ในกรณีที่ไม่มีบุคคลใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง”

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความมุ่งหมายของชื่อหมวดหรือชื่อส่วนต่างๆ ของรัฐธรรมนูญ ควรมีเนื้อหาที่อธิบายถึงความมุ่งหมายของแต่ละหมวดหรือส่วนของรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนจะมีความเหมาะสมมากกว่าการที่จะอธิบายถึงความมุ่งหมายหรือความประสงค์ของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพียงอย่างเดียว

นายอุดม รัฐอมฤต โฆษกกรรมการ กล่าวว่า ความว่า “เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา” ในความมุ่งหมายของส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร ในย่อหน้าที่หนึ่ง อาจมีเนื้อหาที่ไม่ชัดเจนว่าหมายถึงสภาพปัญหาทางการเมืองในลักษณะใด

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความมุ่งหมายของส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร ในย่อหน้าที่หนึ่งเป็นการอธิบายถึงภาพรวมของสภาพปัญหาทางการเมืองในระยะที่ผ่านมาเท่านั้น

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า ความมุ่งหมายของส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร อาจมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับคำปรารภของรัฐธรรมนูญ

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร เป็นดังนี้

“บทบัญญัติในส่วนนี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎร รวมตลอดทั้งวิธีการได้มา คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง กระบวนการในการจัดการเลือกตั้ง และการสืบสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีความมุ่งหมายเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนอย่างแท้จริง หากแต่เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองหรือเจ้าของพรรคการเมือง นอกจากนี้ ยังมีลักษณะเป็นการให้ความสำคัญแก่รูปแบบและวิธีการยิ่งกว่าหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย จึงได้ปรับระบบการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับบริบททางการเมืองของประเทศไทย โดยกำหนด

หลักการเลือกตั้งใหม่ที่มุ่งเน้นให้คะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงทุกคนมีความหมายมากที่สุด และให้ความสำคัญทั้งตัวบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกของพรรคการเมือง และพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครประกอบกัน ในอดีตที่ผ่านมาการเลือกตั้งจะถือเอาคะแนนเสียงของคนที่ได้รับคะแนนมากที่สุดเป็นเกณฑ์ ส่วนคะแนนเสียงของประชาชนที่ลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่ไม่ได้รับเสียงข้างมากจะถูกทิ้งไปในลักษณะผู้ชนะกินรวบ ทำให้การลงคะแนนเสียงของประชาชนจะมีความหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าได้ลงคะแนนเลือกผู้ใดคนส่วนมากเลือกหรือไม่ ลักษณะเช่นนั้นเท่ากับเป็นการทอดทิ้งเสียงข้างน้อย ในการวางระบบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงเปลี่ยนแนวคิดใหม่ให้คะแนนเสียงทุกเสียงของประชาชนมีความหมายอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเลือกผู้สมัครคนใดจากพรรคการเมืองใด คะแนนเหล่านั้นจะนำไปคำนวณเพื่อประโยชน์ในการกำหนดตัวผู้แทนราษฎรได้ทุกคะแนน โดยให้ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นแบบเขตเดียว เบอร์เดียว และใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจสามารถใช้สิทธิได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อน และประหยัดงบประมาณ

นอกจากนี้ ได้สร้างหลักการใหม่โดยให้ประชาชนมีสิทธิที่จะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ว่าประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็แต่อำนาจนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน คะแนนเสียงของประชาชนที่จะแสดงให้เห็นว่าอำนาจนั้นเป็นของประชาชน จึงสมควรทำให้เป็นที่ประจักษ์ โดยกำหนดว่า ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้ง นอกจากจะต้องได้คะแนนเสียงมากที่สุดแล้วยังจะต้องได้คะแนนสูงกว่าคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใด เพื่อเป็นการวางกรอบให้พรรคการเมืองในการเลือกสรรคนลงสมัครในนามของพรรคการเมือง ที่จะต้องเลือกบุคคลที่มีคุณวุฒิ คุณสมบัติ และคุณงามความดีตามที่ประชาชนต้องการ หากส่งบุคคลที่ขัดต่อความคิดเห็นของประชาชนโดยรวม ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะไม่เลือกใครเลย ในกรณีที่ไม่ผู้สมัครใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น จะต้องจัดการเลือกตั้งใหม่จนกว่าจะได้ผู้แทนซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเดิมทุกรายไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่ เพราะถือว่าประชาชนได้แสดงเจตนาไม่ยอมรับบุคคลเหล่านั้นแล้ว บุคคลเหล่านั้นจึงไม่สมควรลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนั้นอีก แต่ไม่ห้ามที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมัยต่อไป เพราะถือว่าเวลาที่ล่วงเลยไปอาจไปสร้างความดีงามจนประชาชนพอใจแล้วได้ นอกจากนี้ ยังได้ปรับโครงสร้าง หน้าที่และอำนาจ และกลไกของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้ และเป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม โดยได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันเลือกตั้ง และในกรณีมีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหากรณีมีวิกฤตที่ทำให้จัดการเลือกตั้งไม่ได้ รวมทั้งหามาตรการป้องกันมิให้บุคคลซึ่งเคยกระทำการทุจริตต่อหน้าที่หรือทุจริตในการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจทางการเมืองด้วย”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร เป็นดังนี้

“บทบัญญัติในส่วนนี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงตลอดทั้งวิธีการได้มา คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง กระบวนการในการจัดการเลือกตั้ง และการสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีความมุ่งหมายเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชน

อย่างแท้จริง หากแต่เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองหรือเจ้าของพรรคการเมือง นอกจากนั้น ยังมีลักษณะเป็นการให้ความสำคัญแก่รูปแบบและวิธีการยิ่งกว่าหลักการพื้นฐานในระบบประชาธิปไตย จึงได้ปรับระบบการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับบริบททางการเมืองของประเทศไทย โดยกำหนดหลักการเลือกตั้งใหม่ที่มีมุ่งเน้นให้คะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงทุกคนมีความหมายมากที่สุด และให้ความสำคัญทั้งตัวบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกของพรรคการเมือง และพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครประกอบกัน ในอดีตที่ผ่านมาการเลือกตั้งจะถือเอาคะแนนเสียงของคนที่ได้รับคะแนนมากที่สุดเป็นเกณฑ์ ส่วนคะแนนเสียงของประชาชนที่ลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่ไม่ได้รับเสียงข้างมากจะถูกทิ้งไปในลักษณะผู้ชนะกินรวบ ทำให้การลงคะแนนเสียงของประชาชนจะมีความหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าได้ลงคะแนนเลือกผู้ใดคนส่วนมากเลือกหรือไม่ ลักษณะเช่นนี้เท่ากับเป็นการทอดทิ้งเสียงข้างน้อย ในการวางระบบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงเปลี่ยนแนวคิดใหม่ให้คะแนนเสียงทุกเสียงของประชาชนมีความหมายอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเลือกผู้สมัครคนใด จากพรรคการเมืองใด คะแนนเหล่านั้นจะนำไปคำนวณเพื่อประโยชน์ในการกำหนดตัวผู้แทนราษฎรได้ทุกคะแนน โดยให้ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นแบบเขตเดียว เบอร์เดียว และใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจสามารถใช้สิทธิได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อน และประหยัดงบประมาณ

นอกจากนี้ ได้สร้างหลักการใหม่โดยให้ประชาชนมีสิทธิที่จะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ว่าประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็แต่อำนาจนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน คะแนนเสียงของประชาชนที่จะแสดงให้เห็นว่าอำนาจนั้นเป็นของประชาชน จึงสมควรทำให้เป็นที่ประจักษ์ โดยกำหนดว่า ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้ง นอกจากจะต้องได้คะแนนเสียงมากที่สุดแล้วยังจะต้องได้คะแนนสูงกว่าคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใด เพื่อเป็นการวางกรอบให้พรรคการเมืองในการเลือกสรรคนลงสมัครในนามของพรรคการเมือง ที่จะต้องเลือกบุคคลที่มีคุณวุฒิ คุณสมบัติ และคุณงามความดีตามที่ประชาชนต้องการ หากส่งบุคคลที่ขัดต่อความคิดเห็นของประชาชนโดยรวม ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะไม่เลือกใครเลย ในกรณีที่ไม่ผู้สมัครใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น จะต้องจัดการเลือกตั้งใหม่จนกว่าจะได้ผู้แทนซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเดิมทุกรายไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่ เพราะถือว่าประชาชนได้แสดงเจตนาไม่ยอมรับบุคคลเหล่านั้นแล้ว บุคคลเหล่านั้นจึงไม่สมควรลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนั้นอีก แต่ไม่ห้ามที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมัยต่อไป เพราะถือว่าเวลาที่ล่วงเลยไปอาจไปสร้างความดีงามจนประชาชนพอใจแล้วได้ นอกจากนี้ ยังได้ปรับโครงสร้าง หน้าที่และอำนาจ และกลไกของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้ และเป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม โดยได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันเลือกตั้ง และในกรณีมีเหตุจำเป็นอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหากรณีมีวิกฤตที่ทำให้จัดการเลือกตั้งไม่ได้ รวมทั้งหามาตรการป้องกันมิให้บุคคลซึ่งเคยกระทำการทุจริตต่อหน้าที่หรือทุจริตในการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจทางการเมืองด้วย”

มาตรา ๘๓

- “มาตรา ๘๓ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน ดังนี้
- (๑) สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน
  - (๒) สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด และยังไม่มีการเลือกตั้งหรือประกาศชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

ในกรณีมีเหตุใด ๆ ที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมีจำนวนไม่ถึงหนึ่งร้อยห้าสิบคน ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่”

ความมุ่งหมาย

“กำหนดประเภทและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อรวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่ครบให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้”

คำอธิบายประกอบ

“บทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๘๖ และ ๘๗) ซึ่งไม่ได้กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ตายตัวแต่ให้คำนวณจากจำนวนราษฎรเป็นเกณฑ์ โดยถือเกณฑ์ราษฎรจำนวนหนึ่งแสนห้าหมื่นคนให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑ คน ถ้าเศษที่เหลือเกินเจ็ดหมื่นห้าพันคนให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มได้อีก ๑ คน และบทบัญญัติทำนองเดียวกันนี้ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๘๙ และมาตรา ๙๐) แต่การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ตายตัวได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๑๑ และมาตรา ๑๑๒) โดยบัญญัติให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าสองร้อยสี่สิบคนแต่ไม่เกินสามร้อยคน และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนสามร้อยหกสิบคน

ส่วนการแบ่งประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๙๘) กำหนดประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งไว้ ๒ ประเภท คือ ประเภทที่มาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละหนึ่งคนจำนวนสี่ร้อยคน และประเภทที่มาจาก การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง) กำหนดประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ ๒ ประเภทเช่นกัน คือ ประเภทที่มาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละไม่เกินสามคนจำนวนสี่ร้อยคน และประเภทที่มาจาก การเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคน

(๑) **วรรคหนึ่ง** บทบัญญัตินี้ กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรห้าร้อยคน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

(๒) **วรรคสอง** กำหนดขึ้นเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมีไม่ครบจำนวนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

(๓) **วรรคสาม** กำหนดขึ้นเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อว่างลง โดยให้สภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการกล่าวว่า คำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓ ในย่อหน้าที่สอง อาจมีเนื้อหาไม่ถูกต้อง เนื่องจากมีการบัญญัติให้มีการแบ่งประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของมาตรา ๘๓ เป็นดังนี้

“กำหนดองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรและที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ กล่าวว่า คำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓ ในย่อหน้าที่สอง อาจเป็นการอธิบายว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ได้มีการกำหนดประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้สองประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

ประธานกรรมการกล่าวว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ไม่ได้กำหนดให้มีการแบ่งประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นการกำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น มอบหมายให้คณะอนุกรรมการตรวจพิจารณานันทิกเจตนาธรรมร่างรัฐธรรมนูญปรับปรุงเนื้อหาคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓ โดยเพิ่มเนื้อหาในการอธิบายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ ที่กำหนดให้มีการแบ่งประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ กล่าวว่า คำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓ ควรมีการอธิบายถึงเหตุผลที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ กล่าวว่า ในรายงานการศึกษาของคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... มีรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุผลและที่มาของการกำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน ซึ่งเป็นจำนวนที่สอดคล้องกับจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยในร่างรัฐธรรมนูญฉบับของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ (สมัยศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธานกรรมการ) กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าสี่ร้อยห้าสิบคนแต่ไม่เกินสี่ร้อยเจ็ดสิบคน ทำให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ายังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับ จำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จึงกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนห้าร้อยคนซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมและสามารถอธิบายถึงที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้

ประธานกรรมการเสนอตัดคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓ ข้อ (๒) และข้อ (๓) ออก และแก้ไขเพิ่มเติมคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓ ข้อ (๑) เป็นดังนี้

“วรรคหนึ่ง บทบัญญัตินี้ กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรห้าร้อยคน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

โดยที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกกำหนดให้มีจำนวนตายตัว คือ ๓๕๐ คน และ ๑๕๐ คน จึงอาจเกิดปัญหาว่าถ้าขาดหายไปเพียง ๑ คน ก็อาจทำให้เกิดปัญหาว่าสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบตามองค์ประกอบ และไม่สามารถทำงานต่อไปได้ จึงมีบทบัญญัติไว้ในวรรคสองและวรรคสามเพื่อว่าในกรณีที่สมาชิกขาดหายไปไม่ว่าด้วยเหตุใด ก็ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสภาผู้แทนราษฎร

ต่อไปได้ สำหรับความมุ่งหมายในวรรคสองมุ่งหมายว่าในเบื้องต้นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีครบจำนวน ๓๕๐ คนก่อน และหากมีการขาดหายในภายหลังจึงจะใช้บทบัญญัติในวรรคสองเพื่อให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้ จึงได้ใช้ถ้อยคำว่า “ในกรณีที่ตำแหน่ง.....ว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด” ซึ่งหมายความว่าผู้มีผู้ดำรงตำแหน่งนั้นอยู่ก่อนแล้วว่างลง กรณีจึงจะเข้าข่ายบทบัญญัติแห่งวรรคสอง อย่างไรก็ตาม ยังมีบทยกเว้นอีกต่างหากสำหรับกรณีที่สมาชิกไม่ครบจำนวนมาแต่ต้น ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๔ ส่วนความในวรรคสามนั้นจะสามารถใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือแม้จะมีสมาชิกไม่ครบจำนวน ๑๕๐ คนมาแต่ต้น จะด้วยเหตุใดก็ตาม สภาผู้แทนราษฎรก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ จึงได้ใช้ถ้อยคำว่า “ในกรณีมีเหตุใด ๆ ที่ทำให้สมาชิก...มีจำนวนไม่ถึงหนึ่งร้อยห้าสิบคน...” ซึ่งมีความหมายต่างกับคำว่า “ว่างลง” ที่ใช้ในวรรคหนึ่ง” อย่างไรก็ตาม เห็นควรรอการพิจารณาคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓ ไว้ก่อน

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติ ดังนี้

๑. แก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของมาตรา ๘๓ เป็นดังนี้

“กำหนดองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรและที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”

๒. รอการพิจารณาคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๓

มาตรา ๘๔

“มาตรา ๘๔ ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดแล้ว หากมีความจำเป็นจะต้องเรียกประชุมรัฐสภาให้ดำเนินการเรียกประชุมรัฐสภาได้ โดยให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่แต่ต้องดำเนินการให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ครบตามจำนวนตามมาตรา ๘๓ โดยเร็ว ในกรณีเช่นนี้ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่”

ความมุ่งหมาย

“กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรกว่าต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึงร้อยละเก้าสิบห้า ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด”

คำอธิบายประกอบ

“บทบัญญัตินี้เป็นหลักการทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๓ วรรคท้าย) ในกรณีที่ไม่สามารถประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพร้อมกันทั้งหมดห้าร้อยคนได้ หากได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดก็ให้สามารถดำเนินการเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการสอบถามว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มีบทบัญญัติที่มีหลักการทำนองเดียวกับมาตรา ๘๔ หรือไม่ และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของมาตรา ๘๔ เป็นดังนี้

“กำหนดองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรในการเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรกก่อนมีการประกาศผลการเลือกตั้งทั้งหมด”

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ กล่าวว่า บทบัญญัติที่มีหลักการทำนองเดียวกับมาตรา ๘๔ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ถูกบัญญัติเป็นครั้งแรกตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐

ประธานกรรมการมอบหมายให้คณะกรรมการตรวจพิจารณำบันทึกเจตนารมณ์ร่างรัฐธรรมนูญปรับปรุงเนื้อหาของคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๔ โดยอธิบายให้ชัดเจนว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ไม่มีบทบัญญัติที่มีหลักการทำนองเดียวกับมาตรา ๘๔ ส่งผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถตรวจสอบการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้มีบทบัญญัติที่มีหลักการทำนองเดียวกับมาตรา ๘๔ ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถตรวจสอบการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อกรเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก ส่วนรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติที่กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจตรวจสอบและประกาศผลการเลือกตั้งภายในหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีระยะเวลาพอสมควรในการตรวจสอบการเลือกตั้ง แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งยังสามารถอาศัยอำนาจตามมาตรา ๘๔ ในตรวจสอบการเลือกตั้งบางส่วนที่ยังมีปัญหาต่อไปได้ แม้ว่าจะล่วงเลยระยะเวลาหกสิบวันไปแล้วก็ตาม

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติ ดังนี้

๑. แก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของมาตรา ๘๔ เป็นดังนี้

“กำหนดองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรในการเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก ก่อนมีการประกาศผลการเลือกตั้งทั้งหมด”

๒. รอกการพิจารณาคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๔

มาตรา ๘๕

“มาตรา ๘๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วยก็ได้

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง ทั้งนี้ การประกาศผลดังกล่าวไม่เป็นการตัดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ไม่ว่าจะได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วหรือไม่ก็ตาม”

ความมุ่งหมาย

“กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ของการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง วิธีออกเสียงลงคะแนน รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ และในการประกาศผลการเลือกตั้ง และในกรณี

มีการประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้วให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยต่อไป หากมีการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม”

คำอธิบายประกอบ

“(๑) **วรรคหนึ่ง** กำหนดวิธีการออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ แต่มิได้ระบุเจาะจงให้ใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบดังเช่นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๓ วรรคสอง) แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนแต่ละคน มีสิทธิลงคะแนนคนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครผู้ใดเลยก็ได้

การออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ มีบัญญัติมาตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ มาตรา ๒๙ วรรคสาม ความว่า “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ให้ใช้วิธีลงคะแนนออกเสียงโดยตรงและลับ”

“การออกเสียงลงคะแนนโดยตรง” ย่อมมีความหมายอยู่ในตัวว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเป็นผู้ลงคะแนนนั้นด้วยตนเอง ไม่อาจให้บุคคลอื่นลงคะแนนแทนตนได้ และมีใช้เลือกโดยวิธีเลือกตัวแทนเพื่อไปเลือกตั้งอีกทีหนึ่ง ในลักษณะที่กระทำในการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา หรือดังเช่นที่เคยกระทำในการเลือกตั้งในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งกำหนดให้ราษฎรในหมู่บ้านเลือกผู้แทนเพื่อออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบล แล้วจึงให้ผู้แทนตำบลไปเลือกตั้งสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร วิธีดังกล่าวเป็นการออกเสียงลงคะแนนทางอ้อม

“การออกเสียงลงคะแนนโดยลับ” มีความหมายว่าในการลงคะแนนของผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนจะต้องกระทำในลักษณะที่บุคคลอื่นไม่อาจทราบหรือตรวจสอบได้ว่าผู้มีสิทธิออกเสียงได้ลงคะแนนเสียงอย่างไรหรือออกเสียงลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด ในเรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ ๙/๒๕๔๙ ลงวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๙ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๗๑ก ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๙) สรุปได้ว่า “หลักการเลือกตั้งโดยลับนั้นเป็นสาระสำคัญของการเลือกตั้งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องโดยเสรี หากการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยลับแล้ว การเลือกตั้งก็ไม่อาจที่จะเป็นการเลือกตั้งโดยเสรีได้ การเลือกตั้งโดยลับให้ความคุ้มครองทั้งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนและผลประโยชน์ส่วนรวมด้วย ตามหลักการการเลือกตั้งโดยลับจะต้องดำเนินการเลือกตั้งโดยไม่ให้ผู้ใดทราบได้เลยว่าผู้ลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนตัดสินใจเลือกใคร”

(๒) **วรรคสอง** เป็นหลักการที่กำหนดขึ้นใหม่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญที่เคยมีมา กล่าวคือ ที่ผ่านมาผู้ได้รับการเลือกตั้งจะได้แก่ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุด แม้ว่าในบัตรเลือกตั้งจะเคยมีช่องสำหรับ “ไม่ประสงค์จะลงคะแนน” ปรากฏอยู่ และกฎหมายกำหนดให้นับเพื่อประกาศให้ประชาชนทราบด้วย แต่มิได้มีผลกระทบต่อบุคคลแต่อย่างใด เว้นแต่เป็นกรณีที่มีผู้สมัครคนเดียวในเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครจะต้องได้คะแนนสูงกว่าคะแนนที่มีผู้ไม่ประสงค์จะลงคะแนน แต่ตามรัฐธรรมนูญนี้ ได้เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในอันที่จะใช้สิทธิไม่เลือกผู้สมัครผู้ใดเลยได้ โดยให้นำคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใดมานับและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย หากปรากฏว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดมีจำนวนสูงสุด จะมีผลให้ผู้สมัครทุกคนไม่ว่าจะได้รับคะแนนเสียงเท่าใด ไม่ได้รับเลือกตั้ง และจะถูกตัดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่

(๓) **วรรคสาม** เป็นการให้อำนาจในการตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่การกำหนดรายละเอียดดังกล่าวต้องไม่ขัดหรือ

แย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เพื่อให้กฎหมายที่จะตราขึ้นสามารถกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้ของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคุณสมบัติเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ จึงมีบทบัญญัติระบุไว้ว่า กฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วยก็ได้

(๔) **วรรคสี่** เป็นการกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลการเลือกตั้งโดยต้องมีการตรวจสอบเบื้องต้นว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอาศัยแต่เพียงการไม่มีผู้ใดร้องเรียนแล้วประกาศผลการเลือกตั้งที่เคยปฏิบัติมาได้ ทั้งยังกำหนดเงื่อนไขด้วยว่า จะต้องรู้ผลการเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดจึงจะประกาศได้ โดยมีระยะเวลาการตรวจสอบและประกาศผลไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง ทั้งยังได้กำหนดไว้ด้วยว่าแม้จะได้ประกาศผลแล้ว หน้าที่ในการตรวจสอบก็จะต้องดำเนินการต่อไป เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง”

ประเด็นการพิจารณา

นางสาววลัยพร ภารา เลขานุการอนุกรรมการตรวจพิจารณابันทักเจตนากรณีร่างรัฐธรรมนูญชี้แจงว่า คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๕ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑ แล้ว

ประธานกรรมการกล่าวว่า คำอธิบายประกอบในข้อ (๑) ย่อหน้าที่สี่ อาจเพิ่มเติมคำอธิบายประกอบเกี่ยวกับคำวินิจฉัยล่าสุดของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยประเด็นร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ กล่าวว่า คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ได้วินิจฉัยสรุปได้ว่า การให้บุคคลอื่นหรือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งลงคะแนนเสียงแทนคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ นั้น หากผู้ที่ลงคะแนนเสียงแทนไม่เปิดเผยว่าได้ลงคะแนนเสียงอย่างไร การออกเสียงลงคะแนนนั้นก็ถือว่าเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยลับเช่นกัน ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งจำเป็นต้องดำเนินการออกระเบียบเพื่อควบคุมกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือบุคคลอื่นที่จะเป็นผู้กระทำการแทนโดยความยินยอมและเป็นไปตามเจตนาของคนพิการหรือทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุในการทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งตามมาตรา ๘๒ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติให้ความเห็นชอบ โดยกำหนดห้ามมิให้ผู้ที่ออกเสียงลงคะแนนแทนคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุเปิดเผยการออกเสียงลงคะแนนดังกล่าว รวมทั้งกำหนดบทลงโทษกรณีมีการฝ่าฝืนระเบียบนี้ต่อไป

นายวรชิต สิงหเสนี โฆษกกรรมการ กล่าวว่า โดยหลักการแล้วเมื่อบุคคลอื่นหรือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งลงคะแนนเสียงแทนคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ ย่อมถือว่าการออกเสียงลงคะแนนนั้นไม่ใช่การออกเสียงลงคะแนนโดยลับอีกต่อไป แม้ว่าผู้ที่ลงคะแนนเสียงแทนจะไม่ได้เปิดเผยว่าได้ลงคะแนนเสียงอย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากอ้างอิงคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ย่อมตีความได้ว่า เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้บัตรลงคะแนนเสียงปลอม การบันทึกตัวเลขไว้ในบัตรลงคะแนนเสียงเพื่อให้ทราบว่าบุคคลได้รับบัตรเลือกตั้งไปใดไปลงคะแนน ก็ยังถือเป็นการ

ออกเสียงลงคะแนนโดยลับ เนื่องจากยังไม่มี การเปิดเผยว่าบุคคลผู้ลงคะแนนเสียงได้ลงคะแนนเสียงอย่างไร หรือออกเสียงลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติ ดังนี้

๑. เห็นชอบความมุ่งหมายของมาตรา ๘๕ ตามที่คณะอนุกรรมการตรวจพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวบรวมร่างรัฐธรรมนูญเสนอ โดยไม่มีการแก้ไข

๒. เห็นชอบคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๕ ตามที่คณะอนุกรรมการตรวจพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวบรวมร่างรัฐธรรมนูญเสนอ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๘๖

“มาตรา ๘๖ การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดจะพึงมีและการแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามร้อยห้าสิบคน จำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

(๒) จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตาม (๑) ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

(๓) จังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

(๔) เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตาม (๒) และ (๓) แล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสามร้อยห้าสิบคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณตาม (๓) มากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณนั้นในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสามร้อยห้าสิบคน

(๕) จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน”

ความมุ่งหมาย

“เป็นการนำหลักสัดส่วนความเป็นผู้แทนของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีการใช้ระบบการเลือกตั้ง โดยนำอัตราส่วนของจำนวนประชากรมาใช้กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกำหนดหลักการจัดการเลือกตั้งในแต่ละพื้นที่ให้มีขนาดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง”

คำอธิบายประกอบ

“(๑) ความในอนุมาตรา (๑) คงหลักการในการใช้หลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๐๒ วรรคสอง) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๔ วรรคสอง) แต่ที่แตกต่างจากเดิมคือรายละเอียดของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามร้อยห้าสิบคนที่นำมาเฉลี่ยเพื่อให้ทราบจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน เช่น จำนวนราษฎรทั้งประเทศ

มีจำนวน ๗๐,๐๐๐,๐๐๐ คน จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน คือ (๗๐,๐๐๐,๐๐๐ หารด้วย ๓๕๐ เท่ากับ) ๒๐๐,๐๐๐ คน

(๒) ความในอนุมาตรา (๒) จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตาม (๑) เช่น มีจำนวนราษฎร ๑๕๐,๐๐๐ คน ก็ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑ คน โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

(๓) ความในอนุมาตรา (๓) จังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน เช่น ๔๐๐,๐๐๐ คน ก็ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มอีกหนึ่งคนตามหลักเกณฑ์ใน (๑) ดังนั้น จังหวัดดังกล่าวจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ (๔๐๐,๐๐๐ หารด้วย ๒๐๐,๐๐๐ เท่ากับ) ๒ คน

(๔) ความในอนุมาตรา (๔) เมื่อคำนวณตาม (๒) และ (๓) แล้ว ยังได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบ ๓๕๐ คน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณตาม (๓) มากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน เช่น จังหวัดหนึ่ง มีจำนวนราษฎร ๕๘๐,๐๐๐ คน จังหวัดนั้นจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๕๘๐,๐๐๐ หารด้วย ๒๐๐,๐๐๐) เท่ากับ ๒.๙ จังหวัดนั้นจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนเต็มไปก่อน คือ ๒ คน หากเศษ .๙ เป็นเศษที่เหลือมากที่สุด จังหวัดนั้นก็จะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีก ๑ คน รวมเป็น ๓ คน

(๕) ความในอนุมาตรา (๕) จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี เช่น กรณีตาม (๓) จังหวัดนั้นจะมี ๒ เขตเลือกตั้ง และกรณีตาม (๔) จังหวัดนั้นจะมี ๓ เขตเลือกตั้ง เป็นต้น ฉะนั้น ระบบการเลือกตั้งนี้จะเป็นแบบเขตเดียวเบอร์เดียว

ในกรณีที่ต้องแบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี เช่น กรณีตาม (๓) และ (๔) ในการแบ่งเขตเลือกตั้งจะต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน ส่วนรายละเอียดหลักเกณฑ์การแบ่งเขตเลือกตั้งจะกำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของมาตรา ๘๖ เป็นดังนี้

“กำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี”

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ กล่าวว่ มาตรา ๘๖ (๕) เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงการแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคนด้วย

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของมาตรา ๘๖ เป็นดังนี้

“กำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี และการแบ่งเขตเลือกตั้ง”

นอกจากนี้ คำอธิบายประกอบในข้อ (๔) อาจไม่ถูกต้อง เนื่องจากเศษที่เหลือจากการคำนวณตาม มาตรา ๘๖ (๓) ไม่ได้หมายความถึงจำนวน ๒.๙ ตามที่ยกตัวอย่าง แต่หมายถึงจังหวัดที่มีจำนวนราษฎรที่เหลือเศษมากที่สุดจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มอีกหนึ่งคน อีกทั้งคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๖ ควรอธิบายใหม่ โดยไม่ต้องอธิบายแยกเป็นรายอนุมาตรา แต่ให้รวมอธิบายทั้งมาตรา ทั้งนี้ มอบหมายให้คณะอนุกรรมการตรวจพิจารณابันทึกเจตนาธรรมร่างรัฐธรรมนูญจัดทำคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๖ ใหม่ และเสนอให้ที่ประชุมพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติ ดังนี้

๑. แก้ไขเพิ่มเติมความมุ่งหมายของมาตรา ๘๖ เป็นดังนี้

“กำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดจะพึงมี และการแบ่งเขตเลือกตั้ง”

๒. รอกการพิจารณาคำอธิบายประกอบของมาตรา ๘๖

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ

๔.๑ นายชาติชาย ฦ เชียงใหม่ กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชน แจ้งต่อที่ประชุมว่า สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้จัดทำหนังสือสรุปสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญให้แก่สื่อมวลชน เมื่อวันที่ ๒, ๙, ๑๖, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐ โดยในเบื้องต้นสำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้มอบหนังสือดังกล่าวให้แก่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม ซึ่งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะจัดส่งหนังสือดังกล่าวให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ จำนวน ๑,๒๐๐ เล่ม โดยประมาณ ดังนั้น หากกรรมการร่างรัฐธรรมนูญหรือที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญท่านใดประสงค์จะขอรับหนังสือเล่มนี้ ให้แจ้งฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนได้โดยตรง

๔.๒ ที่ประชุมมีมติให้นัดประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญครั้งต่อไปในวันอังคาร ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมคณะกรรมการฯ หมายเลข ๒๒๐ ชั้น ๒ อาคารรัฐสภา ๒

เมื่อประชุมเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวปิดการประชุม

เลิกประชุมเวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา

นายสกนธ์ พรหมบุญตา

นิติกรชำนาญการ

นายณฤพนธ์ ฐลีจันทร์

นิติกรปฏิบัติการ

ผู้จัดบันทึกการประชุม

นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง

สำนักกรรมการฯ ๒

ผู้ตรวจทาน

เอกพล ยุทธนากรชัย/พิมพ์